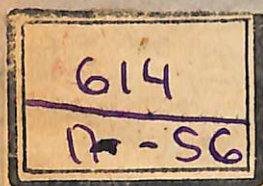

Վ. Ն. ՌՅԱԲՈՎ

ՍԱՆԻՏԱՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒՄԸ ԿՈԼՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

ՀԱՅԹԵՏՀՐԱՏ

ՅԵՐԵՎԱՆ

1940

Վ. Ն. ՌՅԱՐՈՎ

20 JUL 2010

47

614

12-56

ՍԱՆԻՏԱՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒՄԸ
ԿՈԼՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

110
12-56

ՀԱՅՊԵՏՀՐԱՏ

ՅԵՐԵՎԱՆ

1940

6147

3502
21688

34142 км

В. Н. РЯБОВ
Санитарное
благоустройство
в колхозе

Армгиз, Ереван, 1940 г.

9326-53

ՍԱՆԻՏԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՆՏՐԱԿՐԱՆ ԿՈՆՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ

Կոլտնտեսային կարգը հաղթանակել է վերջնականապես և անդառնալիորեն: Կոլտնտեսականների կյանքը տարեց-տարի ավելի ունեւորում է կուլտուրական և դառնում: Նոր բարեկարգ բնակարանները, վոչ միայն տարրական, այլ և միջնակարգ կրթության դպրոցների ցանցը, ահումբները, մանկահրապարակները և մսուրները, հասարակական բաղանիքները, անասնաբուժական կոլտնտեսային ապրանքային ֆերմաները և ուրիշ հասարակական ու տնտեսական շենքերը փոխել են մեր կոլտնտեսային գյուղերի դեմքը: Խոշոր շինարարության հետեւանքով կոլտնտեսային գյուղը կարիք է զգում նոր և լավ բարեկարգման, բարեկարգում, վորը համապատասխան լինի ժամանակակից կոլտնտեսային գյուղերի տնտեսական պայմաններին և կոլտնտեսականների կուլտուրական պահանջներին: Այս ուղղությամբ արդեն շատ բան է արված:

Հարյուրավոր կոլտնտեսություններում կառուցված են նոր գյուղական ջրմուղներ: Հազարավոր կոլտնտեսային գյուղեր ունեն իրենց էլեկտրական լուսավորությունը: Բաղմաթիվ կոլտնտեսային գյուղերում շինված են լավ սալահատակված փողոցներ ու մայրեր: Կոլտնտեսություններում կատարվում են պտղատու այգիների տնկումներ և ուրիշ կանաչադարձումներ, կառուցվում են կուլտուրայի ու հանգստի կոլտնտեսային պարկեր: Կոլտնտեսային գյուղերի սանիտարական բարեկարգման այս միջոցառումների կողքին դեռ ևս հետամնաց բնադավառ և հանդիսանում տնտեսության թափոնները հեռացնելու և տնվնա դարձնելու աշխատանքը:

Մինչդեռ կոլտնտեսային գյուղի շրջակայքի մաքրությունը, յուրաքանչյուր կոլտնտեսականի տնամերձ հողամասի առանձնապես բնակարանների, դպրոցների, մսուրների ու մանկահրապարակներին մոտիկ անբխորիայի մաքրությունը կարեւորագույն միջոցառում է հանդիսանում կոլտնտեսականների առողջության պահպանման ուղղությամբ:

Անհրաժեշտ է կոլտնտեսային դյուղի և կոլտնտեսականների առան-
ձին տնամերձ հողամասերի տերիտորիան կանոնավոր և իր ժամանակին
մաքել թափոններից ու անպետք արտաթորություններից: Այդպիսի
թափոններ և անպետք արտաթորություններ են հանդիսանում:

1) Մարդկային կեղտոտությունները (կղկղանքը և մեղը): 2)
տնտեսության կեղտաջրերը-լվացքաջրերը (հատակները, ամանեղենը,
սպիտակեղենը լվանալուց հետո): 3) ընտանի կենդանիների դոմաղբը,
մեղը և թռչունների ծերարը: 4) կենդանիների դիակները, անասուն
մորթելիս թափված թափոնները, փչացած միսը: 5) ուտելիքների
կլեպները, մնացորդները և տականքները: 6) փչացած և նեխված
բանջարեղենները: զանազան աղտոտությունները, բակի և փողոցի կեղ-
տոտությունները և այլն:

Այս թափոնները լուրջ վտանգ են ներկայացնում մարդու առող-
ջության համար, յեթե նրանք անկանոն են պահվում, իր ժամանա-
կին չեն հեռացվում և անկանոն են ողտադործվում: Ամենամեծ
վտանգ հանդիսանում են մարդկային կեղտոտությունները, կենդանի-
ների դիակները և կենդանական այլ թափոնները:

Ինչո՞ւմ են կայանում այս վտանգը:

Հատուկ հետադոտություններով հատառված է, վոր տնտեսու-
թյան թափոնների մեջ լինում են այնպիսի նյութեր, վորոնք ընդու-
նակ են արագորեն նեխվելու և քայքայվելու, արտադրելով դարչահոտ
գազեր ու վնասակար նյութեր, որինակ ամոնիակ, ծծմբաջրածին, մե-
տան և այլն:

Կեղտոտությունները (մեղը և կղկղանքի հեղուկ մասերը) ընկնելով
հողի մեջ, կարող են ներծծվել և անցնել դետնի խորքը, վարակել ստոր-
յերկրյա ջրերը, վորոնցից ջուր են ստանում կոլտնտեսային ջրհորները:
Յեթե հողի մեջ քիչ քանակությամբ թափոն է ընկնում, այն աստիճա-
նաբար քայքայվում է հողում և վեր է ածվում մարդու համար ան-
վնաս նյութերի: Տեղի յե ունենում, այսպես կոչված, հողի ինքնամաք-
րում: Իսկ յեթե թափոնները մեծ քանակությամբ և ընկնում հողի մեջ
և յերկար ժամանակ, այդ դեպքում հողը չի կարողանում քայքայել
նրան: Տեղի յե ունենում հողի ուժեղ կեղտոտում թափոններով ու
այնպիսի նյութերով, վորոնք գոյանում են նրանց նեխման ժամանակ:
Խիստ կեղտոտված հողից փչանում են ջրհորներին և կոլտնտեսային
ջրամատակարարման ուրիշ աղբյուրներին մոտիկ գտնվող հողը և
ջուրը: Այդպիսի կեղտոտված տեղում բնակարաններ և այլ շենքեր
կառուցել չի կարելի: Հայտնի յե նույնպես, վոր թափոնների մեջ,
առանձնապես վարակիչ հիվանդություններով հիվանդ մարդկանց
թափոնների մեջ գտնվում են մեծ քանակությամբ և յերկար ժամա-

նակ կենդանի վիճակում ապրող վարակիչ միկրոբներ (մանրեններ),
այսինքն հասարակ աչքով անտեսանելի մանրադույն կենդանի ելակ-
ներ, վորոնք կարող են մարդկանց վարակել հիվանդություններով:
որինակ, վորովայնատիֆով, պարատիֆով, դիզենտերիայով, արյու-
նալուծով և այլն:

Հաճախ թափոնների մեջ լինում են նաև մեծ քանակությամբ
հիմուների ձվեր, վորոնք արտադրվում են հիմուներով վարակված
մարդկանց աղիքներից՝ կղկղանքի հետ:

Հիմուները թափոններից ընկնելով հողի, ջրի մեջ և զանազան
առարկաների վրա, վարակում են մարդկանց:

Թափոնները ճանձների համար սիրելի աղբյուրաեղ են հանդիսա-
նում: Թափոնների հոտը, առանձնապես ձիերի և խոզերի աղբի հոտը,
դրավում է ճանձներին: Ծանձերը նստում են դոմաղբի և ուրիշ թա-
փոնների վրա և նրանց մեջ մեծ քանակությամբ ձվեր են դնում,
վորոնցից հետագայում դուրս են գալիս նոր ճանձեր: Ծանձերն ել
մեծ վնաս են հասցնում մարդուն: Նրանք բաղմամբիվ վարակիչ
հիվանդությունների տարածողներ են (դիզենտերիա, վորովայնատիֆ,
ամառային մանկական լուծեր և այլն):

Այս տեսակետից առանձնապես վտանգավոր են սենյակի ճան-
ձերը: Նրանք նստելով զանազան թափոնների, այդ թվում և հիվանդ
մարդկանց արտաթորությունների վրա, կարող են տեղափոխել վա-
րակիչ հիվանդությունների միկրոբներ: Միկրոբները հիվանդների
խորխի ու կղկղանքի մասնիկների հետ կապում են ճանձերի թաթիկ-
ներին, կնձիթին, փորիկին և այնուհետև նրանց միջոցով փոխանց-
վում են անդամթերքների, տնային առարկաների և մարդկանց վրա:
Վերջապես բաղմամբիվ թափոններ կերակուր են ծառայում առնետների
ու մկների համար և նպաստում են նրանց բաղմացմանը: Առնետներն
ել վոչ միայն տնտեսությանն են վնասում, այլ և մարդու առողջու-
թյանը, քանի վոր նրանք տարածում են վորոշ վարակիչ հիվանդու-
թյուններ՝ վորովայնատիֆ, դիզենտերիա, տուլարեմիա և այլն:

Մեր առաձներից պարզ յերեվում է, թե ինչու չի թույլատրվում
թափոններ լցնել կոլտնտեսական տնամերձ հողամասում, կոլտնտե-
սական բնակարանին, մոուրին, դպրոցին և ուրիշ շենքերին մոտիկ
դառնվող տեղերում:

Կոլտնտեսային դյուղը բոլոր տեսակի թափոններից մաքրելու
կանոնավոր կազմակերպումը կոլտնտեսությունների սանիտարական
բարեկարգման լավագույն կարեվորագույն միջոցառումն է հանդիս-
անում:

Միևնույն ժամանակ թափոնները մեծ ողտափկոտությամբ կարելի

յն ուղտազործել կոլտնտեսութեան համար: Թափոնները և կեղտոտութեանը կարող են ստանալ մեծ քանակութեամբ կոմպոստային¹⁾ որդանական պարարտանյութ, վորը կարեւոր դեր է խաղում հողի բերքատվութիւնը բարձրացնելու գործում:

Առանց վորեւէ լրացուցիչ ծախսերի կոլտնտեսականները թափոններից կարող են ստանալ մեծ քանակութեամբ կոմպոստային¹⁾ որդանական պարարտանյութ, վորը կարեւոր դեր է խաղում հողի բերքատվութիւնը բարձրացնելու գործում:

Հարկավոր է թափոնները հալաքել վորոշ տեղերում և կանոնավոր կերպով ուղտազործել նրանց:

Կեղտոտութիւնները (կղկղանքը, մեղը) հալաքելու և պահելու համար յուրաքանչյուր կոլտնտեսականի բակում, յուրաքանչյուր հասարակական շէնքին կից (դպրոց, մսուր, մանկահրապարակ, աղւակաբ) պետք է կառուցված լինի արտաքին:

ԻՆՉՊԵՍ ՅԵՎ ԻՆՉՊԻՍԻ ԱՐՏԱՔՆՈՑ ՊԵՏՔ Ե ԿԱՌՈՒՑԵԼ ԿՈՆՏՆԵՆԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ

Կոլտնտեսային գյուղերում կարելի յէ հանձնարարել մի քանի տիպի արտաքինոցների կառուցում. ա) սառը արտաքինոց աղբահորով. բ) տաք արտաքինոց (լյուֆտ-կոլեկտ). գ) արտաքինոց, վորի կեղտոտութիւնները ծածկվում են տորֆով, չոր տորֆե ցամաքով, տորֆե մանրուքներով, մոխիրով և այլն. դ) ֆինլանդական տիպի արտաքինոց: Ինչպե՞ս և ինչպիսի՞ արտաքինոց կառուցել կոլտնտեսութիւնում: Դա մի հարց է, վորը հետաքրքրում է չափ կոլտնտեսականների: Այս խնդրին մի քանի խոսքով պատասխանել չի կարելի, ուստի մենք տալիս ենք դանազան տիպի արտաքինոցների կառուցման նկարագրութիւնը:

ա) Ս ա ռ ը ա ր տ ա ք ի ն ո ց աղբահորով: Այս տիպի արտաքինոցը կառուցվում է կամ բնակելի տանը կից ցուրտ շէնքում, կամ կոլտնտեսականի բակում բնակարանից մի վորոշ հեռավորութեան վրա: Այդպիսի արտաքինոցի պատերը, հատակը, կտուրը պետք է լինի ամուր, առանց ճեղքերի: Արտաքինոցի դուռը պետք է ամուր փակվի: Ամուր փակվող կափարիչ սարքվում է նաև աթոռակի (աչ-

1) Կոմպոստ է կոչվում այն հումուսը, վորն իր մեջ պարունակում է աղուտի, ֆոսֆորի, կալիումի բաղադրանքով քանակութեամբ, վոր ստացվում է կուլտուրների կամ փոսերի մեջ կենդանական և բուսական թափոնների ու կեղտոտութիւնների քայքայման հետևանքով:

քի) վրա: Արտաքինոցի շէնքը լուսավորելու և ոդափոխելու համար կառուցվում են լուսամուտներ: Արտաքինոցի տարածութեան չափը մեկ կոլտնտեսականի ընտանիքի համար, սովորաբար, մոտ մեկ քառակուսի մետր է: Արտաքինոցի շէնքի բարձրութիւնը պետք է լինի 2 մետրից վոչ պակաս: Աղբահոր կառուցելիս հարկավոր է անպայման պահպանել սանիտարիայի տարրական պահանջները: Այսպես, բնակելի տանը կից գտնվող արտաքինոցի աղբահորը պետք է հեռու լինի տան հիմքից առնվազն մեկ ու կես մետր և ջրհորից՝ առնվազն 20—30 մետր: Չի կարելի կառուցել այնպիսի աղբահորեր, վորոնք ներծծում են կեղտոտութիւնները, վորովհետև այդ դեպքում հեղուկ կեղտոտութիւնները կներծծվեն հողի մեջ և աղբահորից կանցնեն գետնի խորքը: Այդպիսի վատ, անփութորեն կառուցված ներծծող աղբահորից ել սովորաբար տեղի յէ ունենում բնակարանի մոտերքի և ջրհորի ջրի կեղտոտումը անմաքրութիւններով: Դրանից խուսափելու համար աղբահորի հատակը և պատերը պետք է կառուցել կեղտոտութիւնների համար անթափանցելի: Այդպիսի աղբահորեր կարելի յէ կառուցել փայտից, աղյուսից, քարից և բետոնից: Փայտյա աղբահորը կառուցվում է մեկը մյուսին ամուր կերպով հարող գերաններից կամ հաստ տախտակներից, նա ներսից պետք է լցված լինի խծուծով և յերկու անգամ ձյութած:

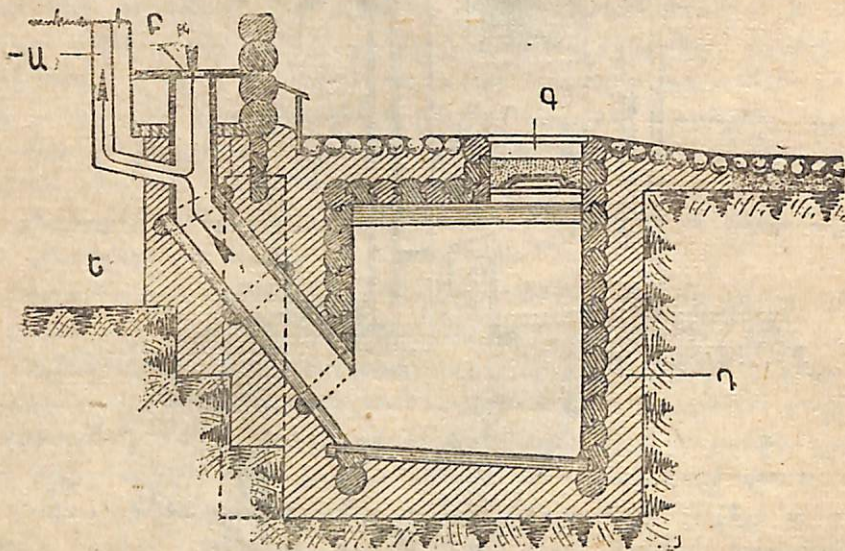
Աղյուսե կամ քարե աղբահորեր կառուցելիս ամենից լավ է շարվածքը կատարել ցեմենտի չաղախով: Փայտյա աղբահորի հատակը և պատերը պետք է արտաքուստ պատված լինեն լավ տորփված և չերտառ շերտ տոփանված կավի 30—35 սանտիմետր հաստութիւն ունեցող մի շերտով: Այսպիսի փոսը վերեւից ծածկվում է անջրաթափանց վրածածկով, վորը պատրաստվում է փայտից, աղյուսից, քարից կամ բետոնից. այդ վերնածածկի վրա շինվում է մի բացվածք (լյուկ), յերկու ամուր փակվող կափարիչներով, հորը մաքրելու և անհրաժեշտ վերանորոգումների համար:

Աղբահորի պարունակութիւնը սառչելուց և նրանից դարչահոտ գազերի դուրս գալուց խուսափելու համար բացվածքի (լյուկի) յերկու կափարիչների միջև գտնվող տարածութիւնը պետք է լցնել տորֆով, չոր ծղոտով կամ չոր հողով: Վերապառն շրջապատի տերիտորիայից աղբահորի մեջ անձրևաջրեր և հալված ձյունի ջրեր չցվեն, հորի շուրջը կառուցվում է լավ տոփանված թեքվածք, վորը մակերեսային ջրերը հեռացնում է աղբահորից:

Աղբահորից դարչահոտ գազերը հեռացվում են սղաքա խողովակ կառուցելու միջոցով. այդ խողովակի ստորին ծայրը գտնվում է աղբահորի վերին մասում, աթոռակի տակ, իսկ վերին ծայրը դուրս է

տորՖի մանրուքներով, հարդով և մոխրով, ինչպես և բանջարանոցի, այգու կամ նույնիսկ սովորական ճմաՀոդով: Մատնանշված նյութերը կեղտոտութթյանների վրա լցնելը վերացնում է դարչանոտ դադերի գոյացումը, քանի վոր կեղտոտութթյան վրա լցվող այդ նյութերը կրանում են դարչանոտ դագերը:

Չոր տորֆը վոչ միայն գաղերն և կլանում, այլև ներծծում է իր մեջ մեծ քանակութեամբ հեղուկ: Դրա համար եւ, յերբ կեղտոտութեան վրա տորֆ կամ ուրիշ նյութեր են լցվում, կեղտոտությունները և մեղր չեն ներծծվում հողի մեջ և չեն կեղտոտում ջրհորները: Կեղտոտությունները տորֆով կամ հողով մշակվելու հետեւանքով գոյացած խառնուրդը (այսպես կոչված տորֆակղկղանքը) կարելի չէ լիովին ոգտագործել արժեքավոր կոմպոստային պարարտանյութ ստանալու համար:

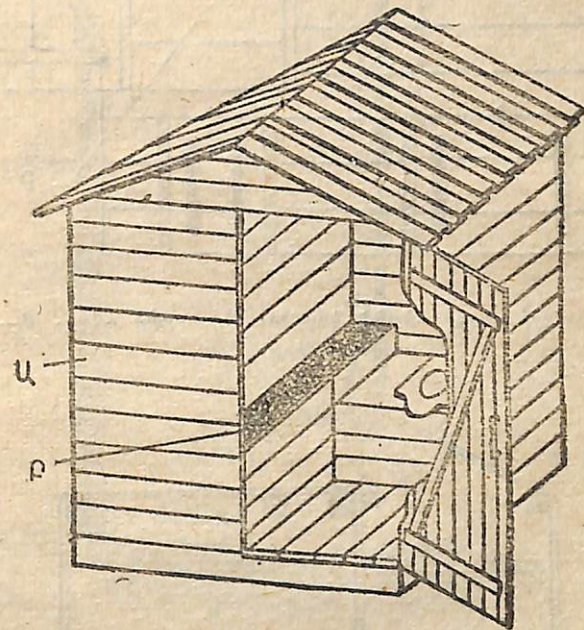
Նկ. 2. Ըրտֆտ-կոդեետ աղբահորի կառուցման սխեման. Ա—ձկվածք, Բ—աթոռակ, Գ—աղբահորի դռնակ (լուկը), Դ—լայլ շաղախյաժ կալաշերտ, Ե—վառարանը:

Այսպիսի արտաքինոց կարելի չե կառուցել կոլտնտեսային բա-
կում, բնակարանից անջատ, նրանից լիորոշ հեռավորության վրա կամ
թե բնակելի տանը կից դոյուլթյուն ունեցող սառը տեղում (սրա-
հում) : Վերջին դեպքում արտաքինոցը բնակելի շենքից բաժանվում
է սրահով :

Արտաքնոցի չենքը կարելի յե կառուցել տեղում գտնվող նյութե-
րից (տախտակ, քար, աղյուս և այլն):

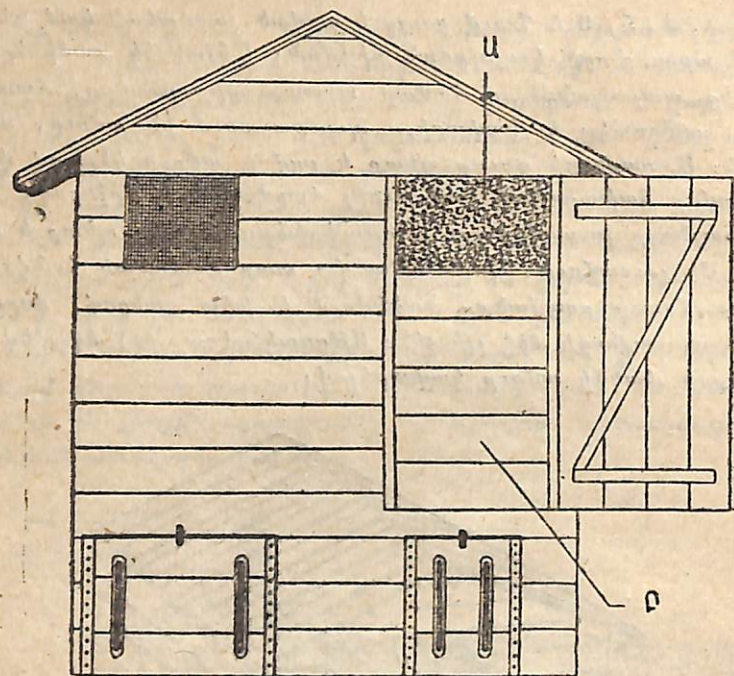
Նկ. 3, 4, 5, 6 և 7-ում ցույց է տրված չարժեքային կամ անչարժ. արկղով արտաքննչի կառուցման սխեման: Միջանցիկ քաժիններից և ճանճերից պաշտպանվելու համար արտաքննչի պատերը, հատակը, կտուրը, աթոռակը և կախարիչը պատրաստում են ամուր, առանց ճեղքերի: Արտաքննչի դուռը պետք է լավ և ամուր կերպով փակվի ծանրոցայնոր ճախարակով կամ ուրիշ հարմարանքի միջոցով:

Արտաքնոցը լուսավորելու և ողախոխելու համար պետք է պատ-
րաստել մի լուսամուտ, վորն ամառվա տաք ժամանակ հանվում է,
իսկ լուսամուտի բացվածքը ծածկվում է խիռ ցանցով, վորպեսզի
ձանձերն արտաքնոցի մեջ չթռչեն: Աթոռակի («աչքի») ձվաձեմլ անց-
քը պետք է փակվի ամուր կավարիչով:

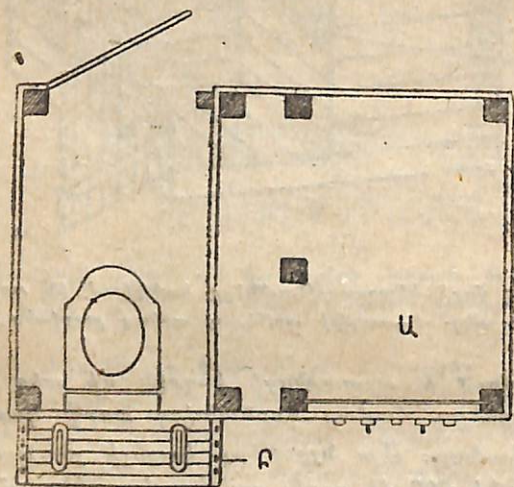

Նկ. 3. Արտաքնոց, վորի կէշտտտուխը ծածկվում են տորֆով. Ա.—տորֆը պահելու տեղ. Բ.—տորֆի պահեստը տանող բացվածք:

Հանձնարարվում է արտաքինոցի կողքին մի տեղ շինել կեղտոտուկ թյուղները լցնելու համար գործածվող տորֆ կամ ուրիշ նյութեր պահելու համար: Այս նյութերը կարելի չե պահել նաև կոլտնտեսականի բակի մեջ մի ուրիշ տանիքավոր շենքում: Կեղտը ծածկելու համար գործածվող տորֆը կամ ուրիշ նյութերը պետք է վաճառել չոր և չպետք է սառնեն:

Նկ. 4. Արտաքնոցի տեսքը հետևի կողմից. Ա—տորֆի տեղը. Բ— ներքևի ուղի տախտակները:

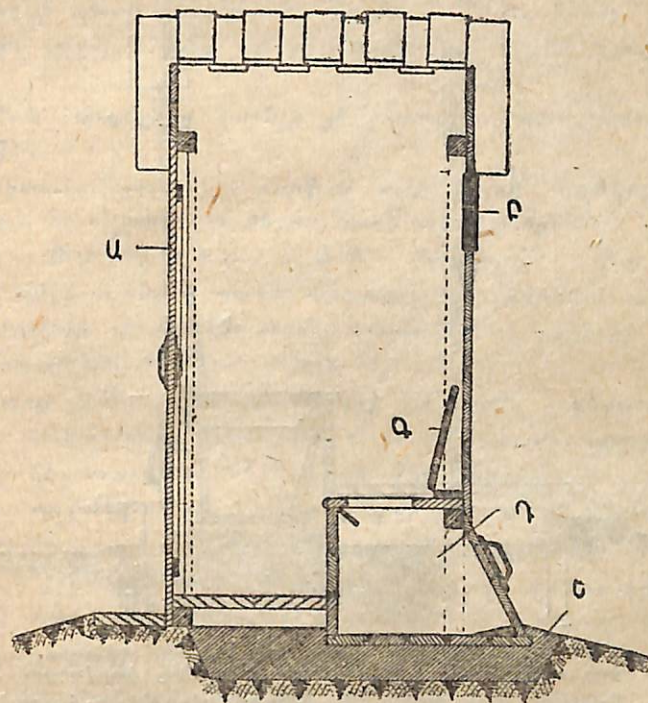

Նկ. 5. Արտաքնոցի չհնքի կտրվածք. Ա—Տորֆի տեղը. Բ—ղունակի (լյուֆտի) կափարիչը կեղտոտությունները հեռացնելու համար:

Առանձնապես ուշադրություն պետք է դարձնել կեղտոտությունների արկղի կանոնավոր պատրաստման վրա:

Հողը անմաքրություններով կեղտոտվելուց պաշտպանելու համար պետք է այդ արկղը տեղավորել կավե հիմքի վրա, այսպես կոչված 25—35 սանտիմետր հաստություն ունեցող կավե բարձի վրա, չորը պատրաստվում է մաքուր (առանց ափսոսի խառնուրդի), լավ չաղախված և տոփանած կավից (նկ. 6 և 7):

Կեղտոտությունների արկղը պետք է լինի ամուր, պատրաստված:

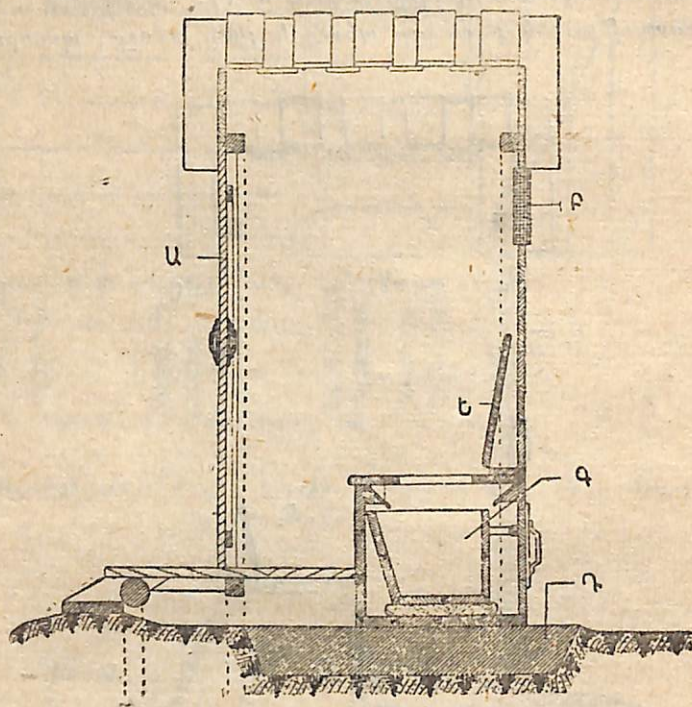
Նկ. 6. Անշարժ արկղով արտաքնոցի ուղղաձիգ կտրվածքը. Ա—արտաքնոցի դուռը. Բ—լուսամուտի ցանցը. Գ—աթոռակի բացվածքի կափարիչը. Դ—կեղտոտությունների անշարժ արկղը. Ե—կավաշաղախը:

երար հաղցվող տախտակներից կամ 4 և կեսից մինչև 5 և կես սանտիմետր հաստությամբ տախտակներից:

Արկղը պետք է բաղկացած լինի հատակից, առջևի պատից և յերկու կողմապատից: Վորպես հետին պատ ծառայում է տախտակներից ամուր պատրաստված հենովի վահանակը, վորն ամբաջվում է պտուտակով:

Արկղը ներսի կողմից և տախտակների բոլոր ճեղքերը պետք է ուշի-ուշով յերկու անգամ ձյութել:

Այն հողը, վորը դուրս է հանված կամի բարձր հիմնադրերու համար, պետք է վերևից տոփանված լինի արկղի շուրջը թեթևած ձևով ափսպես, վոր հալճուցի և անձրևային ջրերը չներհոսեն արկղի մեջ:

Նկ. 7. Շարժական արկղ ունեցող արտաքին ուղղաձիգ կտրվածքը. Ա—արտաքին ուղղաձիգ, Բ—լուսամուտի ցանցը, Գ—կեղտոտությունների համար շարժական արկղը, Դ—կախաղախը, Ե—աթոռակի դռնակի կախարիչը:

Նախքան արկղի ողտադործելը նրա հատակի վրա լցվում է մի քիչ չոր տորֆ կամ վերևում նշված նյութերից վորևե մեկը: Այս նպատակով է, վոր կղկղանքը և մեղը լավ ներծծվեն:

Արկղի մեջ կեղտոտությունները ծածկվում են արտաքին ամեն անգամ ողտադործելուց անմիջապես հետո: Դրա համար արտաքին ջրի շնչում աթոռակի վրա դրվում է մի փոքր արկղ՝ կեղտոտությունները ծածկելու նյութի մի որվա պաշարով և նրա հետ մի թխկ, կամ արտաքին կողքին պիտի լինել տորֆի տեղ իր դռնակով:

(Նկ. 3): Ամեն անգամ արտաքին զնալուց հետո կեղտոտությունները պետք է ծածկել այս ցամաքով:

Կեղտոտությունները ծածկելիս նրանք խառնվում են տորֆի կամ հողի հետ, կորցնում են իրենց վատ հոտը և ձեռք են բերում գրեթե նորմալ հողի տեսք:

Արկղի պարունակությունը, յերբ այն լցվում է, հեշտությամբ փարելի յե դատարկել բահիկով հետևի պատի (հանվող վահանի) կողմից. այդ պարունակությունը կարելի յե լցնել կոմպոստային կույտի մեջ և ողտադործել հողը պարարտացնելու համար:

Արկղի պարունակությունը դուրս հանելուց հետո նրա հատակին վերստին պետք է լցնել մի քիչ տորֆ կամ նշված նյութերից վորևե մեկը:

Նման արտաքին կարելի յե կառուցել նաև շարժական արկղով (Նկ. 7):

Կեղտոտությունները տորֆով կամ հողով ծածկելը կարելի յե կատարել և աղբահոր ունեցող սառն արտաքին ուղղաձիգ:

Դ) Ֆ ի ն Վ ա ն դ ա կ ա ն տ ի պ ի ա ռ տ ա ք ն ո ց : Բացի արկղ ունեցող սառն արտաքին ուղղաձիգ, կոլտնտեսականների բաղում կարելի յե հանձնարարել կիսատուր արտաքին կառուցումը կոլտնտեսականի ծածկած շենքի ներսում:

Այդպիսի արտաքին ուղղաձիգ արկղի փոխարեն կեղտոտությունների համար հավաքատեղ ծառայում է հողե հատակի հրապարակը, վորը հեղուկ կեղտոտությունները հողի մեջ ներծծելուց պաշտպանելու համար տոփանվում է մաքուր շաղախված կավի 25—35 սանտիմետր հաստություն ունեցող մի շերտով: Այս տոփանված հրապարակի յեղերը չըջապատվում են վոչ մեծ թմրով, վորպեսզի թույլ չտան հեղուկ կեղտոտությունների արտահոսումը հրապարակից:

Հրապարակի վրա կառուցվում է աթոռակի և արտաքին ջրի շնչում: Բակի կողմից արտաքին ուղղաձիգ պատը մինչև հատակը չի հասցվում, իսկ բացվածքը փակվում է տախտակներից ամուր կերպով հարմարեցրած վրադիր վահանով:

Աթոռակի տակ ժամանակ առ ժամանակ դրվում է գոմում գործածվող ցամաքածղոտ կամ տորֆ:

Ցամաքի հետ խառնված կեղտոտությունները կորցնում են իրենց ահաճ հոտը և չեն փչացնում չըջակա ողը:

Ցամաքի հետ խառնված կեղտոտությունները, յերբ շատ են կուտակվում, հեռացվում են, լցվում կոմպոստային կույտի մեջ կամ գոմաղբի հետ միասին դոմաղբապահեստները և ողտադործվում են գյուղատնտեսության մեջ վորպես պարարտանյութ:

Յեթե արտաքնոցը կառուցվում է շենքի ներսում, անհրաժեշտ է այն տեղավորել դռնից դուրս, կոմերի կթեղատեղից հեռու, վորակետից դուրսը և կաթը անմաքրություններով չկեղտոտվին:

Այսպիսի արտաքնոց կարելի չէ կառուցել նաև անմիջականորեն դռնադրի պահեստի վրա:

Կոլտնետակների բակի ներսում արտաքնոցը հարկավոր է կառուցել այնպես, վոր կոմերն ու խոզերը չլուծ չունենան մարդկային կեղտոտությունների հետ: Այս անհրաժեշտ է կեղտոտություններին մեջ դնելով յերկրորդների ձվերով վարակվելուց կենդանիներին նախապահպանելու համար:

Պետք է նկատի ունենալ, վոր կերակրի մեջ կոմերի ու խոզերի հում, անբավարար յեփված կամ քիչ արորված յերկրորդի ֆիննոզներով վարակված միսն ուղտադործելուց վարակվում են նաև մարդիկ:

ԻՆՉՊԵՍ ՊԵՏԲ Ե ՊԱՇԵԼ ԱՐՏԱՔՆՈՑԸ

Անհրաժեշտ է վոչ միայն կանոնավոր պատրաստել արտաքնոցը, այլ և լավ պահել այն: Անվույթ ողորդործելուց լավ պատրաստված արտաքնոցը ևս կարող է վարակիչ հիվանդությունների տարածման աղբյուր դառնալ:

Արտաքնոցը պետք է մաքուր պահել: Ամենից առաջ անհրաժեշտ է, վոր ամեն վոք, ով ողտվում է արտաքնոցից, պահպանի մաքրություն և մաքրատիրություն:

Վորպեսզի արտաքնոցն ողորդործելիս կոլտնետակները կարողանան պահպանել անձնական հիգիենայի և մաքրության կանոնները, արտաքնոցում շարունակ պետք է թուղթ լինի:

Ամեն անգամ արտաքնոց դնալուց հետո պետք է անպայման ձեռները լվանալ սաղոնով: Արտաքնոցում կեղտոտված ձեռներով կարող են փոխանցվել այնպիսի հիվանդություններ, ինչպիսիք են վորովայնատիֆը, դիզենտերիան, ինչպես և ճիճուներ: Կեղտոտ ձեռների մաշկի վրա, առանձնապես յերկուղների տակից հանված կեղտի մեջ, դանվում են դանադան միկրոբներ և ճիճուների ձվեր:

Արտաքնոցի շենքն անհրաժեշտ է ամեն որ մաքրել, լվանալ ու քիտամատիկորեն արտահանել: Արտաքնոցն արտահանելու և նրա մեջ դանվող ճանձների դեմ պայքարելու համար տարվա տաք ժամանակ հանձնարարվում է ամեն 2—3 որը մեկ արտաքնոցում կեղտոտությունների վրա շաղ տալ քլորակրի փոշի հետևյալ հաշվով. կեղտոտության մեկ քառակուսի մետր տարածության վրա 400 գրամ փոշի, կամ թե լցնել թարմ պատրաստված քլորակրի 10 տոկոսանի

լուծույթ, այսպես կոչված քլորակրակաթ: Այդպիսի լուծույթ պատրաստելու համար վերցնում են $1\frac{1}{4}$ կիլոգրամ քլորակրի մի դուլը ջրին: Հարկավոր քանակությամբ լուծույթ պատրաստելու համար կըռում են քլորակրի անհրաժեշտ քանակությունը և այն լուծում սկզբում է քլորակրի անհրաժեշտ քանակության մեջ, խնամքով թափահարում են և կտրենրը մանրացնում: Այդ ձևով ստացված թանձր լուծույթը նոսրացնում են մեկ դուլը ջրի մեջ:

Քլորակրի կես դուլը բավական է կեղտոտությունների մեկ քառակուսի մետր մակերեսին լցնելու համար, այն պայմանով, վոր լուծույթը մակերեսի վրա տարածվի հավասարաչափ: Յեթե արտաքնոցը դանվում է շենքի ներսում, ապա ամեն անգամ կեղտոտությունների վրա քլորակրակաթ լցնելուց հետո շենքը պետք է ողտիոխել:

Քլորակրը պետք է պահել սմուր, լավ խցանված սմանի մեջ (կախարիչ ունեցող տակառ կամ արկղ) չոր, մութ, սառը և լավ ողտիոխվող շենքում: Քլորակրն անկանոն պահելուց փչանում է: Քլորակրը դործածելիս անհրաժեշտ է նկատի ունենալ, վոր քլորակրի փոշու և նրա ջրային լուծույթի հետ անկանոն վերաբերվելուց կարող են առաջ դալ մարմնի այրվածքներ, փչանան կոշիկները և հաղուտեղներ: Այդ պատճառով ել քլորակրի հետ դործ ունենալիս հարկավոր է զրուշություն պահպանել, խուսափել լուծույթի ցալտելուց և փոշին հաղուտի, կոշիկների, ձեռքերի ու յերեսի վրա ընկնելուց: Գյուղական կոտպերացիան պետք է հոգա, վոր միշտ քլորակրի պաշար ունենա կոլտնետականերին սպասարկելու համար:

ԿՈՄՊՈՍՏԱՅԻՆ ԿՈՒՅՏԵՐ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼԸ ՅԵՎ ՊԱՇԵԼԸ

Մենք արդեն վերևում մատնանչեցինք, վոր կոմպոստն արժեքավոր պարարտանյութ է հողի բերքատվությունը բարձրացնելու համար և վոր նա իր մեջ պարունակում է այնպիսի նյութեր (ազոտ, ֆոսֆոր, կալիում), վորոնք անհրաժեշտ են բույսերի կյանքի համար:

Կոմպոստ ստանալու համար վորպես նյութ կարող են ծառայել արտաքնոցի կեղտոտությունները, ինչպես և դանադան անպետք թափոնները: Կոմպոստային պարարտանյութ ստանալու ամենից ալելի հասարակ յեղանակը կոմպոստային կույտեր պատրաստելն է:

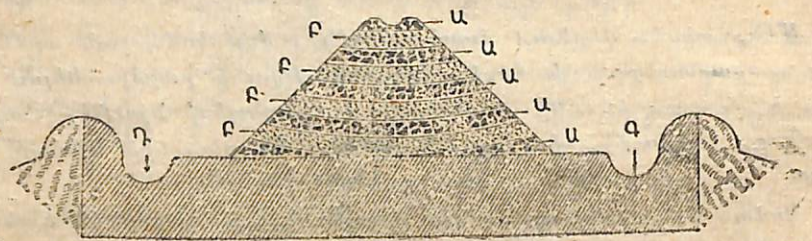
Կոմպոստային կույտը կարող է հիմնվել կոլտնետակների տնամերձ հողում, արտաքնոցի կողքին, բնակարանից վոչ պակաս 15—20 մետր և ջրհորից 20—30 մետր հեռավորության վրա:

52659

Կոմպոստային կուլտն ըստ հնարավորության պետք է տեղավորել հարթ տարածություն վրա, վերը պաշտպանված լինի անձրևային և ձյունհալի ջրերի հեղեղումներից: Ընտրված տարածությունը, վեր ունենում է մոտ յերեք մետր լայնություն և ըստ կարիքի յերեք հարյուրյուն, սովորաբար են կալվի շերտով 20—30 սմ. տարածությամբ լավ մամլված և չըջալատում են հողի թմբով ու ջրատար աղտով, վերպեսզի կոմպոստային հեղուկը դուրս չհոսի և կոմպոստային կուլտնի մեջ դրսից անձրևաջրեր չհոսեն (նկ. 8): Այդ ձևով պատրաստված տարածություն վրա լցնում են տորֆի մի շերտ, բանջարանոցի կամ այգու չոր հող կամ վերջապես հնացած կոմպոստի մի շերտ մոտավորապես 15—20 սանտիմետր հաստությամբ, իսկ այնուհետև աղտեղ լցնում են արտաքնոցի կեղտոտություններ կամ ուրիշ թափոններ: Այդպիսի կոմպոստային կուլտնի մեջ, բացի արտաքնոցի կեղտոտություններից, կարելի յե լցնել և ուրիշ զանազան թափոններ՝ թռչունների ծերտը, տան, բակի, փողոցի աղբը, խոհանոցի մնացորդները (յեթե նրանցով չեն կերակրում անասուններին) փրեր, տերևներ, կեղտաջրեր և վառարանի մոխիր:

Կոմպոստային կուլտնի մեջ չի կարելի լցնել այնպիսի թափոններ, վորոնք չեն նեխվում, ինչպես որինակ, ջարդված ապակիներ, շինարարական աղբ, թիթեղյա բանկաներ, վոսկորներ և այլն: Կոմպոստային կուլտնի մեջ չի կարելի լցնել նաև այնպիսի կեղտոտություններ, վորոնք ստացվում են դյուրառատեանական վնասատուների և բույսերի հիվանդությունների դեմ մղած պայքարում, որինակ, մոլախոտերի սերմերը, հոտած կարտոֆիլ և այլն: Այդպիսի թափոնները պետք է այրել:

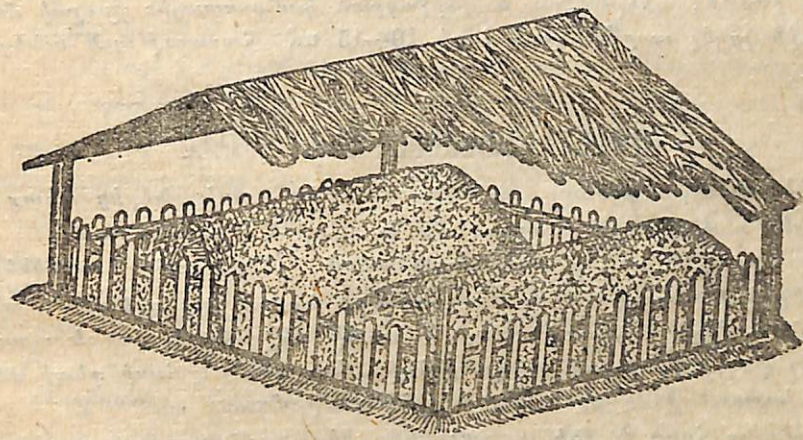
Նկ. 8. Կոմպոստային կուլտնի սխեման. Ա—տորֆի շերտը, Գ—կալաչաղախը, Դ—ջուրը հոսելու աղտը:

Կոմպոստային կուլտնի մեջ մտցրած թափոնները տեղավորվում են սանտիմետր հաստություն ունեցող հավասարաչափ շերտերով: Արտաքնոցի կեղտոտությունները, թռչունների ծերտը և խոհ-

նոցային թափոնները հարկավոր է անմիջապես ծածկել չոր տորֆով կամ հին հասունացած կոմպոստով:

Այս արվում է նրա համար, վորպեսզի թափոններից վատ հոտ չիչի, վորպեսզի ճանձները չկարողանան նրանց վրա ձվեր դնել և վորպեսզի կոմպոստային կուլտնի մեջ թափոնների քայքայումն արագ տեղի ունենա: Թափոնները ողտակար և ծածկել նաև ուրիշ չոր տափաններով (հարդ, մղեղ, տերեվ), վորոնք նպաստում են կոմպոստային կուլտնի մեջ ող մտցնելուն: Այդ ձևով կոմպոստային կուլտն աստիճանաբար կիտվում է մինչև մեկ մետր բարձրությամբ:

Կոմպոստային կուլտը շարունակ հարկավոր է պահել չափավոր խոնավ դրությամբ: Այս նպատակով լավ է կոմպոստային կուլտը պատրաստել ծառերի ստվերի տակ կամ թեթև ծածկի տակ (նկ. 9): Ժամանակ առ ժամանակ կոմպոստային կուլտնի մակերեսը հարկավոր է հավասարաչափ թրջել տնտեսության կեղտաջրերով, դոմաղբի հեղուկով, սալոնի կամ ուղղակի հոտարակ ջրով: Կուլտնի մեջ մտցված թափոնների շուտափուլ քայքայման և կոմպոստի լավ հասունացման համար անհրաժեշտ է կուլտը տարին 2—3 անգամ լավ խառնել, կուլտի պարունակությունը տեղափոխել մի տեղից մյուս տեղը, այն-

Նկ. 9. Կոմպոստային կուլտը ծածկի տակ:

պես, վոր ծայրերը և վերին շերտը ընկնեն կուլտնի մեջտեղը: Կոմպոստի վորակը լավացնելու համար հանձնարարվում է կուլտը ծածկել կրով կամ վառարանի սովորական մոխիրով:

Մոխիրը կոմպոստի վրա ցանվում է բարակ շերտով: Չմեռը կոմպոստային կուլտը պետք է ծածկել ծղոտով կամ ցախերով, վորպեսզի չսառչի: Կոմպոստային կուլտը պետք է ցախերով կամ ցան-

ցավոր վահանակներով պաշտպանել նաև տնային թաշտենների ու կենդանիների պտրտելուց:

Մոտավորապես մի տարուց հետո կույտի մեջ հասունանում է կոմպոստը:

Պատրաստի կոմպոստն ունի միատեսակ հողանման տեսք և վառ հոտ չի արձակում: Կոմպոստային կույտը կանոնավոր կերպով պատրաստելիս և պահելիս հասունացած կոմպոստի մեջ թափոնները միանգամայն քայքայվում են և վեր են ածվում անմահ նյութերի, իսկ թափոնների մեջ դտնվող վարակիչ միկրոբները վոչնչանում են: Այդպիսով, կոմպոստային կույտեր պատրաստելը վոչ միայն արժեքավոր պարարտանյութ, այլ և լավ արդյունքներ է տալիս սանիտարական տեսակետից:

Նկատի ունենալով, վոր կոմպոստի հասունացման համար պահանջվում է մոտ մի տարի, կոլտնտեսական տնամերձ հողում ավելի լավ է ունենալ վոչ թե մեկ, այլ յերկու կոմպոստային կույտ, վորոնցից մեկը լցվում է թափոններով, իսկ մյուսում՝ լցվածում հասունանում է կոմպոստը:

Վորպեսզի ճանճերին կոմպոստի մեջ ձու ածելու հնարավորություն չտրվի, անհրաժեշտ է վերջացրած կոմպոստային կույտի մակերեսին լցնել տորֆի կամ հողի 10—15 սմ. հաստությույն ունեցող շերտ:

ԳՈՄԱՂԲԻ ՀԱՎԱԲԵԼԸ ԶԵՎ ՊԱՇԵԼԸ

Կենդանիների դոմաղբը և մեզը դոմերից և ախոռներից պետք է հավաքել դոմաղբապահեստարանում և մեզի հավաքատեղում:

Գոմերում և ուրիշ անասնաբուծական շենքերում հատակները կենդանիների հեղուկ կեղտոտությունների համար պետք է լինեն անթափանց: Մեզի հոսելու համար հատակի մեջ հարկավոր է պատրաստել փողրակ, փորով կենդանիների մեզը պետք է հոսի դեպի մեղի հավաքատեղը, վորը պետք է լինի դոմի մոտ:

Շրջակա հողը և ջրի աղբյուրները կեղտոտվելուց պաշտպանելու համար մեզի հավաքատեղի հատակը և պատերը պետք է հեղուկների համար անթափանցելի լինեն: Մեզի հավաքատեղը վերևից ամուր կերպով փակվում է կափարիչով: Ամենից լավ է դոմաղբ պահելու տեղը պատրաստել փակ ձևով, նրա հատակը և կողպատերը ևս հեղուկ կեղտոտությունների համար պետք է անթափանց լինեն:

Գոմաղբի հորերը կանոնավոր կառուցելու համար կոլտնտեսականները պետք է խորհրդակցեն շրջանային հողբաժնի անասնաբուծի կամ գոտետնիկի հետ:

ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ՇԵՌԱՑՈՒՄԸ ԿՈՆՏՆՏԵՍԱՅԻՆ ԳՅՈՒՂԻՑ

Թափոններից ստացված կոմպոստային պարարտանյութը կարելի է դաշտ տեղափոխել այն սալակներով, վորոնցով դուրս է սարվում դոմաղբը: Արտաքնոցների աղբահորերից վոչ կոմպոստացած հեղուկ կեղտոտությունները տեղափոխելու համար անհրաժեշտ է ունենալ հատուկ աղբահանական տակառ: Ամեն մի կոլտնտեսային դյուղում պետք է լինի աղբահանական տակառ (մեկ կամ մի քանի հատ, ըստ կարիքի):

Տակառը հեղուկ կեղտոտությունների համար պատրաստվում է անթափանցելի և դատարկելու ու լցնելու լավ փակվող անցքերով:

Փոխադրության ժամանակ կեղտոտությունները տակառից չպետք է դուրս ցայտեն: Ամեն մի կոլտնտեսային դյուղում հարկավոր է ունենալ հատուկ սալակ, բացառապես սատկած կենդանիների դիակները անասնադերեզմանոց, ուտիլիզացիոն դործարան կամ ճարպահարան տեղափոխելու համար:

Այդպիսի սալակներն ուրիշ վոչ մի նպատակի համար չպետք է ոգտադործվեն:

Յեթե կոլտնտեսային դյուղից դուրս տարվող թափոնները յերկար ժամանակ պահվում են դաշտում, վորպեսզի հետո ոգտադործվեն վորպես պարարտանյութ, ապա նրանց պահելու համար անհրաժեշտ է հատկացնել հատուկ տարածություն, ըստ հնարավորին անջրաթափանց և պարարտացվող հողամասերին մոտիկ տեղ:

Այն հողամասը, վոր հատկացվում է թափոնները ժամանակավորապես պահելու համար, չրժապատվում է կեռ մետր խորությույն ունեցող մի առվակով և մի թմբով, թափոնները չրժակա տերիտորիայում անձրևային ջրերից քչվել-տարվելուց պաշտպանելու համար:

Թափոնները վորպես պարարտանյութ ավելի կանոնավոր ոգտադործելու համար պետք է այս հարցի վերաբերյալ խորհրդակցել տեղի դյուղատնտեսների հետ: Գյուղատնտեսը ցուցումներ կտա ինչպես թափոնները դաշտ դուրս հանելու ժամանակի մասին, այնպես ել այն քանակի մասին, վոր անհրաժեշտ է այս կամ այն կուլտուրաների համար: Թափոնները վորպես պարարտանյութ ոգտադործելիս անհրաժեշտ է պահպանել հետևյալ սանիտարական պահանջները.

1. Թարմ, վոչ կոմպոստված կեղտոտություններով, ինչպես և մեզով ու կոմպոստացման չենթարկված աղբերով պարարտացված հողամասերում առաջին տարին չի կարելի տնկել սննդի մեջ հում

դրությամբ ոգտադործվող բանջարեղեններ (վարունգ, սալաթ, պամիդոր, բողի, սոխ, և այլն), ինչպես և հատապտուղներ:

2. Դյուղատնտեսության մեջ պարարտացման համար չի կարելի ոգտադործել բուժական հիմնարկների կեղտոտությունները և աղբերը:

Այդպիսի թափոնները պետք է վոչնչացնել սեղում կամ վարակազերծել սանիտարական հսկողության ցուցումներով: Առանց անասնաբուժական հսկողության թույլտվության չի կարելի ոգտադործել նաև վարակիչ հիվանդություններով հիվանդ անասունների դոմաղը:

3. Դաշտ տարված թափոնները չպետք է լվացվեն անձրևաջրերով և հոսեն դեպի կոլտնտեսային դյուղ կամ կոլտնտեսային ջրամատակարարման աղբյուրները: Դրա համար դաշտում չաղ տրվելիք թափոնները անհրաժեշտ է իր ժամանակին հերկել:

4. Այն անձինք, վորոնք զբաղվում են կոլտնտեսային դյուղից կեղտոտություններ դուրս տանելով և կեղտոտություններով կոմպոստային կույտեր հիմնադրելու աշխատանք են կատարում, ճիճուներով և այլ վարակիչ հիվանդություններով վարակվելուց նախազգուշանալու համար պետք է առանձնապես զգուշանան և սխտեմատիկորեն ձեռքերը լվանան սապոնով:

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ՍԱՆԻՏԱՐԱԿԱՆ ԼԻԱԶՈՐՆԵՐԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Այն ամենից, ինչի մասին այստեղ մենք խոսեցինք, յերևում է, վոր կոլտնտեսային դյուղի տերիտորիան և առանձին կոլտնտեսականների անամերձ հողամասերը մաքուր պահելը մեծ նյութական ծախսեր չի պահանջում: Բոլոր այս միջոցառումները հեշտությամբ կարող են իրականանալ ամեն մի կոլտնտեսության և առանձին կոլտնտեսականների ուժերով ու միջոցներով: Այս գործում կարող են և պետք է մեծ ոգնություն ցույց տան հասարակական սանիտարական լիազորները: Հասարակական սանիտարական լիազորների առջև մեծ խնդիրներ են կանգնած իրենց դյուղերը զանազան տեսակի թափոններից մաքրելու աշխատանքը կազմակերպելու գործում:

Հասարակական սանիտարական լիազորների աշխատանքը կարելի է դրադույն նշանակություն ունի կոլտնտեսությունների սանիտարական բարեկարգումը հետադաշտում բարելավելու և այնպիսի հիվանդությունների դեմ պայքարելու գործում, ինչպիսիք են ամառային մանկական լուծերը, դիզենտերիան:

Հասարակական սանիտարական լիազորները պետք է.

1. Հետևեն, վոր յուրաքանչյուր կոլտնտեսականի բակում ար-

տաքնոց պատրաստվի, պետք է բացատրեն կոլտնտեսականներին, թե ինչպես կանոնավոր շինել և պահել արտաքնոցը:

2. Հետևեն, վոր բոլոր հասարակական նշանակություն ունեցող շենքերին կից՝ դյուղխորհուրդ, կոլտնտեսություն, ակումբ, դպրոց, մսուր, մանկահրապարակ, կոլտնտեսականի տուն, խրճիթ-ընթերցարան, ինչպես և շուկայի հրապարակում հասարակական արտաքնոցներ շինվեն:

3. Դյուղատնտեսի և բժշկական տեղամասի բժշկի հետ միասին պետք է կոլտնտեսականներին բացատրեն թափոնները կոմպոստացման յենթարկելու և թափոններից դյուղատնտեսական նպատակների համար կոմպոստային պարարտանյութ ստանալու նպատակահարմարությունը:

4. Աղիքային վարակիչ հիվանդությունների զարգացումը կանխելու համար կոլտնտվարչությունից և առանձին կոլտնտեսականներից պահանջել թափոններն իր ժամանակին հեռացնել և տարվա տաք ամիսներին կատարել ակտահանում:

5. Ստուգել, թե արտաքնոցները մաքուր են պահվում, թե վոչ:

6. Զթույլատրել գետերի ափերին, ձորակների շուրջը, բնակարանների և ջրամատակարարման աղբյուրներին մոտիկ թափոններ թափել:

Հետևել դաշտերի և բանջարանոցների պարարտացման համար թափոնների կանոնավոր ոգտադործմանը:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Սանիտարական կուլտուրան կուլտնտեսություններին	3
Ինչպես և ինչպիսի արտաքինոց պետք է կառուցել կուլտնտեսություններում	6
Ինչպես պետք է պահել արտաքինոցը	16
Կոմպոստային կուլտեր պատրաստելը և պահելը	17
Գոմաղբի հավաքելը և պահելը	20
Թափոնների հեռացումը կուլտնտեսային գյուղից	21
Հողաբազկական սանիտարական լիազորների աշխատանքը	22

Թարգմանեց՝

Յ. Մազմանյան

Պատ. խմբագիր՝

Ն. Հակոբյան

Լեզվական խմբագիր՝

Հ. Հարությունյան

Տեխ. խմբագիր՝

Ան. Գասպարյան

Սրբագրել՝

Վ. Ավագյան

Գլավկիտի լիազոր՝ Ս—428. Հրատ. 5265.

Պատվեր 439. Տիրաժ 2000

Հանձնված է արտադրության 2/VI 1940 թ.

Ստորադրված է տպագրության 20/VI 1940 թ.

ՀայկաՏՏՐատի տպարան, Յերևան, Լենինի 65

<< Ազգային գրադարան

NL0275894

ԳԻՆԸ 40 Կ.

3502

30000

В. Н. РЯБОВ
Санитарное
благоустройство
в колхозе
Армгиз, Ереван, 1940 г.

Нап. 0221